

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

**Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв**

ОБСЛУГОВУВАННЯ В БІБЛІОТЕЦІ

**Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації**

Спеціальність “Бібліотечна справа”

Київ – 2005

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

ОБСЛУГОВУВАННЯ В БІБЛІОТЕЦІ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність “Бібліотечна справа”

2005

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру
навчальних закладів культури і мистецтв України

ОБСЛУГОВУВАННЯ В БІБЛІОТЕЦІ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації, – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – 24 с.

Укладач:	<i>Н. Г. Кочергіна</i> – ст. викладач Миколаївського державного вищого училища культури
Рецензенти:	<i>Т. С. Астапенко</i> – заступник директора з наукової роботи Миколаївської державної обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Гмирьова <i>Ю. Ф. Вобленко</i> – зав. відділом інформаційно-бібліографічної і методичної роботи Миколаївської обласної бібліотеки для юнацтва
Відповідальний за випуск	<i>Т. Ф. Стронько</i>
Редактор	<i>Т. Н. Малацай</i>

Підписано до друку 02.12.05 р. Гарнітура Times
Формат 60×84_{1/16}. Папір офсетний. Друк офсетний.
Обл.-вид. арк. 1,5. Наклад 100 прим.

Видавництво «Нова Книга» м. Вінниця, вул. Стеценка, 46/85
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №103 від 30.06.2000 р.
Тел. (0432)52-34-80, 52-34-82 (Факс 52-34-81)
E-mail: newbook1@vinnitsa.com
www.novaknyha.com.ua

© Державний методичний центр
навчальних закладів культури
і мистецтв України, 2005

Пояснювальна записка

Реалії сучасного соціально-економічного життя, інформатизація суспільства неминуче відбиваються на роботі бібліотечних закладів. Вони вносять зміни в потреби користувачів, в професійні вимоги до бібліотечних фахівців, в технологію й організацію всіх бібліотечних процесів, в тому числі й в обслуговування користувачів.

Програма навчальної дисципліни “Обслуговування в бібліотеці” призначена для загально-професійної та практичної підготовки студентів і складена у відповідності з діючим навчальним планом для училищ культури зі спеціальності “Бібліотечна справа”.

Мета курсу – формування цілісного погляду на процеси бібліотечного обслуговування через ретельне розглядання-вивчення усіх їх складових.

Завдання курсу “Обслуговування в бібліотеці” – обґрунтування значення та сутності процесу обслуговування в бібліотеці, розглядання ролі інформаційних потреб у формуванні ситуацій обслуговування, подання арсеналу традиційних і сучасних, інноваційних засобів бібліотечного впливу на користувача, задоволення його потреб та інтересів, формування читацької аудиторії й інформаційної культури, культури читання користувачів.

Практичні навички, які формує курс “Обслуговування в бібліотеці”, пов’язані з оволодінням методами вивчення інформаційних потреб користувачів, методикою надання різноманітних послуг в процесі бібліотечного обслуговування, методикою моделювання різних ситуацій обслуговування та визначення ефективності їх розв’язання. Навчальним планом передбачено 189 годин на вивчення навчальної дисципліни “Обслуговування в бібліотеці”, в тому числі з них:

- 140 годин аудиторних занять;
- 60 годин лекційних;
- 76 годин лабораторно-практичних і семінарських занять;
- 4 години індивідуальних занять;
- 49 годин самостійної роботи студентів.

Вивчається курс протягом III–VI семестрів і завершується модульним контролем знань в кожному навчальному семестрі і поточним екзаменом в V семестрі. Державний екзамен з інтегрованого курсу “Організація діяльності та обслуговування в бібліотеці” передбачає контроль знань і з навчальної дисципліни “Обслуговування в бібліотеці”.

Тематичний план

№ з/п	Назва теми	Кількість годин					
		загальний обсяг годин	всього аудиторних	лекційні	лабораторно- практичні, семінарські	індивідуальні заняття	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	7	8
III семестр							
	Вступ	2	2	2			1
1	Система бібліотечного обслуговування користувачів						
1.1	Характеристика системи бібліотечного обслуговування користувачів	4	2	2			1
1.2	Завдання і організація обслуговування користувачів в бібліотеці	3	2	2			1
1.2.1	Основні організаційні форми БО	5	4	2	2		1
1.2.2	Вивчення читачів і читання в бібліотеці	14	11	6	5		3
1.2.3	Задоволення індивідуальних потреб та запитів користувачів бібліотек	13	9	4	4	1	4
	Модульний контроль знань	2	2		2		
	Всього за семестр	43	32	18	13	1	11
IV семестр							
1.2.4	Фронтальне (масове) і групове обслуговування користувачів бібліотек	18	14	6	7	1	4
2	Формування інформаційної культури і культури читання в користувачів бібліотек	14	10	4	6		4

3	Культурно-просвітницька діяльність бібліотек. Особливості бібліотечного обслуговування користувачів і популяризації літератури з різних галузей знань						
3.1	Популяризація природничо-наукової літератури і особливості бібліотечного обслуговування користувачів	12	8	2	6		4
3.2	Популяризація технічної та сільськогосподарської літератури і особливості бібліотечного обслуговування користувачів	14	10	4	6		4
	Модульний контроль знань	2	2		2		
	Всього за семестр	60	44	16	27	1	16
V семестр							
3.3	Популяризація суспільно-політичної літератури і особливості бібліотечного обслуговування користувачів	9	6	2	4		3
3.4	Популяризація художньої літератури, документів з літературознавства і мистецтва й особливості бібліотечного обслуговування користувачів	16	12	6	6		4
3.5	Популяризація літератури з народознавства і особливості бібліотечного обслуговування користувачів	16	12	4	7	1	4
	Модульний контроль знань	2	2		2		
	Всього за семестр	43	32	12	19	1	11
VI семестр							
4	Обслуговування в бібліотеках дітей, підлітків, юнацтва						

4.1	Обслуговування в бібліотеках дітей 5–9 років	13	10	4	6		3
4.2	Особливості обслуговування підлітків в бібліотеках	11	8	4	4		3
4.3	Бібліотечне обслуговування юнацтва	11	8	4	3	1	3
4.4	Особливості обслуговування користувачів в бібліотеках загальноосвітніх шкіл	6	4	2	2		2
	Модульний контроль знань	2	2		2		
	Всього за семестр	43	32	14	17	1	11
	Всього з курсу	189	140	60	76	4	49

Вступ

Завдання, зміст і структура курсу “Обслуговування в бібліотеці”.

Місце навчальної дисципліни в системі професійної підготовки бібліотечних фахівців, міжпредметні зв’язки.

Організація навчального процесу з курсу “Обслуговування в бібліотеці”. Методика вивчення, форми занять. Вимоги до знань, умінь і навичок студентів.

Інформаційне забезпечення курсу “Обслуговування в бібліотеці”.

Форми контролю знань: термінологічні диктанти, вирішення виробничих і проблемних ситуацій, тестування, кросворди, контрольні роботи, модульний контроль знань, екзамени.

Самостійна робота

Ознайомитись з фаховими періодичними виданнями й підібрати публікації за останні два роки про обслуговування в бібліотеці, скласти список.

РОЗДІЛ 1. СИСТЕМА БІБЛІОТЕЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ

Тема 1.1. Характеристика системи бібліотечного обслуговування користувачів

Поняття про систему бібліотечного обслуговування як взаємопов’язану діяльність бібліотек по задоволенню та розвитку потреб користувачів.

Мета БО – найбільш повне задоволення і розвиток потреб користувачів, формування інформаційної культури і культури читання користувачів.

Суб’єкти БО – бібліотекар і користувач (читач).

Об’єкти БО – читацькі потреби, на задоволення і розвиток яких спрямоване БО.

Предмет БО – запити користувачів; що видозмінюються в процесі БО.

Ресурси БО – бібліотечні фонди, ДБА, ІПС, технічні засоби, бібліотечне обладнання, приміщення бібліотеки, її інтер’єр, власні інтелектуальні і вербальні можливості суб’єктів, локальні і глобальні мережі Інтернет, БД.

Умови БО – інформаційне середовище, що впливає на суб’єкти, процеси і результати БО.

Результат БО – бібліотечна послуга.

Бібліотечне середовище і бібліотечні послуги. Класифікація бібліотечних послуг. Нові послуги бібліотек, пов’язані з сучасними технічними засобами та інформаційними технологіями. Користувачі публічних бібліотек України: загальна характеристика.

Самостійна робота

Скласти кросворд “Система бібліотечного обслуговування користувачів”.

Тема 1.2. Завдання і організація обслуговування користувачів в бібліотеці

Вплив економічних та соціально-культурних обставин на формування завдань бібліотечного обслуговування. Сучасний зміст завдань бібліотечного обслуговування та головні принципи БО: пріоритет інформаційних потреб та прав користувача й доступність БО.

Характеристика зв’язку та співвідношення інформаційної та педагогічної функцій бібліотечного обслуговування в бібліотеках різних типів.

Загальна характеристика користувачів публічних бібліотек. Завдання й розвиток читацьких інтересів та інформаційних потреб. Віртуальні користувачі бібліотек.

Організація сімейного читання. Обслуговування соціально незахищених груп населення.

Комплексні та цільові програми. Співпраця з районними відділами сім'ї і молоді, соціальними службами, центрами дитячої та юнацької творчості, музеями та ін. Установами.

Public relation. Зв'язки з громадськістю, створення позитивного іміджу бібліотеки. Реклама бібліотеки та її послуг.

Самостійна робота

Підготувати повідомлення на тему: "Характеристика користувачів бібліотеки-бази навчальної практики" (вік, стать, соціальний статус, інтереси та ін.)

Тема 1.2.1. Основні організаційні форми бібліотечного обслуговування

Бібліотечний абонемент: призначення і функції. Диференційоване обслуговування читачів на абонементі. Види абонементів: загальний, функціональний, груповий, галузевий.

Організація обслуговування користувачів в умовах відкритого доступу до бібліотечних фондів.

Читальний зал: призначення, функції. Організація обслуговування користувачів в читальних залах. Загальні і спеціалізовані читальні зали. Електронні читальні зали.

Міжбібліотечний абонемент: призначення, організація роботи, порядок обслуговування користувачів-абонентів МБА.

Позастаціонарні форми обслуговування користувачів бібліотек: призначення і функції.

Особливості організації бібліотечного пункту, пересувної бібліотеки, книгоношництва і порядок обслуговування користувачів.

Дистанційне обслуговування користувачів бібліотек.

Самостійна робота

Ознайомитись з документами, регламентуючими діяльність відділів обслуговування в бібліотеці, і з розділом "Бібліотечне обслуговування" Закону України "Про бібліотеки і бібліотечну справу". Підготувати повідомлення.

Лабораторно-практична робота

Заповнення облікових документів, що застосовуються на абонементі і в читальному залі.

Тема 1.2.2. Вивчення читачів і читання в бібліотеці

Значення, завдання і напрямки вивчення читачів і читання в бібліотеках.

Бібліотечна психологія. Читацька психологія. Потреби в читанні. Мотиви читання. Поняття про читацькі інтереси, попит і запити.

Методи вивчення читачів і читання. Загальнонаукові методи: спостереження, експеримент, опитування, інтерв'ювання, анкетування.

Спеціальні методи вивчення читачів і читання.

Методи вивчення окремих читачів. Бесіда з читачем при записі до бібліотеки: мета, методика підготовки і проведення. Бесіда з читачем при поверненні книги: мета, особливості підготовки і проведення. Аналіз читацького формуляра. Вивчення читацьких автобіографій і читацьких відгуків. Міні-опитування, експрес-опитування. Читацька характеристика як підсумок комплексного вивчення читача.

Методи вивчення окремих груп користувачів бібліотеки і структури читацького контингенту.

Узагальнення результатів вивчення читацьких інтересів, читачів та їх читання. Бібліотечний моніторинг.

Формування читацької аудиторії публічних бібліотек.

Самостійна робота

Скласти питання для бесіди з читачем при записі його до бібліотеки.

Лабораторно-практична робота

1. Бібліотечний тренінг-гра "Запис користувача до бібліотеки".
2. Аналіз читацького формуляра.
3. Складання питань для анкети з метою вивчення інтересів групи читачів.

Тема 1.2.3. Задоволення індивідуальних потреб та запитів користувачів бібліотек

Сутність і завдання індивідуального бібліотечного обслуговування користувачів. Бібліотечне середовище. Бібліотечні послуги.

Бібліотечне спілкування: мотиви, роль, функції (інформаційна, комунікативна, регуляційно-комунікативна, афектно-комунікативна).

Проблема взаєморозуміння в індивідуальному бібліотечному обслуговуванні. Технологія індивідуального бібліотечного обслуговування.

Підготовка до БО: попередні й поточні процеси. Безпосереднє обслуговування користувача в бібліотеці: задоволення запиту на документ, рекомендація літератури, приймання повернутих документів. Бесіда з користувачем як форма і метод індивідуального БО. Класифікація бесід.

Інформування читача про літературу, консультування, виконання довідок. Використання бібліографічних й вебліографічних посібників, повнотекстових БД.

Аналіз ефективності індивідуального бібліотечного обслуговування. Спілкування через ЕОМ (ПК).

Вимоги до бібліотекаря в процесі індивідуального бібліотечного обслуговування.

Самостійна робота

1. Відібрати книгу для рекомендації читачеві.
2. Скласти питання для бесіди при поверненні книги.

Лабораторно-практична робота

1. Уточнення читацького призначення книги і визначення можливих прийомів її рекомендації.
2. Проведення рекомендаційної бесіди: бібліотечний тренінг (навчально-рольова гра).

Індивідуальне заняття № 1

Аналіз тексту (питань) бесіди про прочитану книгу.

Контрольна робота (МКЗ)

Тема 1.2.4. Фронтальне (масове) і групове обслуговування користувачів бібліотек

Значення і завдання фронтального (масового) обслуговування користувачів бібліотек. Зв'язок між індивідуальним і масовим бібліотечним обслуговуванням.

Призначення і класифікація методів наочного масового обслуговування користувачів бібліотек. Книжкові виставки: класифікація, мета,

технологія підготовки і оформлення. Вимоги до книжкових виставок. Реклама виставки. Відкриті перегляди літератури. Тематичні полицки. Тематичні стенди. Прес-досьє. WEB-сервери й Бази даних (БД).

Призначення і різноманітність усних методів масового обслуговування користувачів бібліотек, їх класифікація.

Особливості методики проведення і підготовки – обговорення книг, круглих столів, вечорів запитань і відповідей, вечорів цікавої науки, тематичних вечорів, вечорів-портретів, читацьких конференцій, диспутів, усних журналів та ін.

Традиції та інновації в масовому обслуговуванні користувачів бібліотек.

Групові форми роботи з читачами: клуби, гуртки, об'єднання за інтересами. Літературні вітальні й літературно-музичні кав'ярні.

Зміст, методика та організація занять в читацьких об'єднаннях.

Самостійна робота

1. Ознайомитись з досвідом бібліотеки-бази навчальної практики з організації масового обслуговування користувачів і підготувати письмове повідомлення про тематику і форми наочного та усного масового бібліотечного обслуговування (традиційні й інноваційні).
2. Ознайомитись з експозицією виставки нових надходжень в бібліотеці-базі навчальної практики, зробити аналіз.
3. Підібрати літературу для виставки нових надходжень й для тематичної виставки з актуальної теми сьогодення. Скласти тематико-експозиційний план тематичної виставки й експозиційний план виставки нових надходжень.

Лабораторно-практична робота

1. Аналіз тематико-експозиційного плану книжкової виставки й експозиційного плану виставки нових надходжень.
2. Розстановка книг на виставці нових надходжень.
3. Розробка плану проведення й підготовки круглого столу.

Індивідуальне заняття № 2

Підготовка рефератів на теми, запропоновані викладачем

Семинар

Значення і особливості масового обслуговування читачів на сучасному етапі.

Традиції та інновації в масовому БО.

РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ І КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ В КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕК

Поняття “інформаційна культура”, “культура читання”. Завдання й напрямки роботи бібліотек по формуванню інформаційної культури й культури читання користувачів. Культура інформаційного пошуку й формування запиту.

Навчання різним способам читання (в залежності від мети читання).

Формування в користувачів високого рівня сприйняття прочитаного, уміння аналізувати й роботи висновки.

Виховання навичок бережливого ставлення до книги, гігієни читання.

Основні форми й методи формування інформаційної культури, культури читання в бібліотеці.

Організація роботи з формування інформаційної культури, культури читання в публічних бібліотеках, координація роботи з навчальними закладами.

Самостійна робота

1. Ознайомитись з досвідом роботи бібліотеки-базис навчальної практики по формуванню інформаційної культури, культури читання в бібліотеці.
2. Підготувати групові бесіди:
 - про довідкову літературу та її використання;
 - про методику ведення запитів в процесі читання;
3. Розробити тематико-експозиційний план книжкової виставки-пам'ятки “Інформаційна культура користувача”.

Лабораторно-практична робота

1. Проведення групової бесіди про довідкову літературу різної тематики та можливості її використання.
2. Проведення групової бесіди про методику ведення записів в процесі читання.

Семінар

Роль бібліотек у формуванні інформаційної культури читачів.

РОЗДІЛ 3. КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК. ОСОБЛИВОСТІ БІБЛІОТЕЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ І ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЛІТЕРАТУРИ З РІЗНИХ ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ

Тема 3.1. Популяризація природничо-наукової літератури і особливості бібліотечного обслуговування користувачів

Значення природничо-наукової літератури.

Основні завдання, напрямки роботи бібліотек з природничо-науковими документами.

Культурно-просвітницька діяльність бібліотек на допомогу гуманізації й духовному становленню особистості. Популяризація літератури з питань валеології. Екологічне виховання користувачів бібліотек.

Диференціація читачів природничо-наукової літератури.

Особливості індивідуального бібліотечного обслуговування користувачів природничо-науковою літературою. Різноманітність і особливості використання різних форм групової і масової роботи.

Умови, що забезпечують успішну роботу бібліотек з природничо-науковими документами. Залучення фахівців, координація роботи бібліотеки з навчальними закладами, музеями природи, комплексність обслуговування користувачів, використання web-сайтів оперативної інформації, мережі Інтернет.

Самостійна робота

1. Ознайомитися з досвідом роботи бібліотеки-базис навчальної практики з популяризації природничо-наукової і релігійної літератури. Підготувати письмове повідомлення.
3. Підібрати літературу для вечора цікавої науки з природничо-наукової тематики.

Лабораторно-практична робота

1. Розробка плану проведення і підготовки вечора цікавої науки з природничо-наукової тематики (або круглого столу).
2. Підготовка і проведення рекомендаційних бесід про природничо-наукові документи по темі вечора цікавої науки (круглого столу).
3. Розробка і оформлення наочності до вечора цікавої науки та її аналіз (круглого столу).

Тема 3.2. Популяризація технічної і сільськогосподарської літератури і особливості бібліотечного обслуговування користувачів

Завдання, основні напрямки й принципи роботи публічних бібліотек з технічними й сільськогосподарськими документами.

Популяризація наукових досягнень, передового досвіду й прогресивних технологій в різних галузях промисловості та сільського господарства.

Робота бібліотек на допомогу розвитку промислового й сільськогосподарського виробництва. Диференційоване розповсюдження політехнічних і сільськогосподарських знань серед різних груп користувачів бібліотек.

Особливості індивідуального і групового бібліотечного обслуговування користувачів, чий інтерес пов'язаний з технікою і сільським господарством.

Застосування різноманітних наочних, друкованих, усних та комплексних форм бібліотечного обслуговування. Інформаційні листи, бюлетені нових надходжень. Виставки, тематичні досьє, дайджести, альбоми технічної творчості “Це ви можете”, “Зроби сам” та ін. Огляди технічної й сільськогосподарської літератури. Вечори трудової слави, трудових династій, ярмарки технічних ідей, конкурси технічної творчості, Дні інформації, Дні фахівця. Умови успішного обслуговування користувачів і популяризації технічної та сільськогосподарської літератури.

Самостійна робота

1. Ознайомитись з технічною і сільськогосподарською періодикою, яку передплачує бібліотека-база навчальної практики й скласти конспект бібліографічного огляду одного журналу.

2. Розробити тематико-експозиційний план книжкової виставки-поради садівникам (городникам)-любителям.

3. Підібрати книгу на допомогу технічній творчості для молодого читача.

Лабораторно-практична робота

1. Огляд технічної та сільськогосподарської періодики.
2. Проведення рекомендаційної бесіди з молодим читачем про книгу на допомогу технічній творчості.
3. Складання плану проведення (й підготовки) ярмарку технічних ідей.

Тема 3.3. Популяризація суспільно-політичної літератури і особливості бібліотечного обслуговування користувачів

Значення суспільно-політичної літератури й основні напрямки обслуговування користувачів, які цікавляться суспільно-політичною інформацією. Становлення правової культури користувачів. Розвиток інтелектуального потенціалу, роботи на допомогу економічній освіті. Допомога гуманізації і духовному становленню особистості (релігія, мораль, етика).

Вимоги до організації бібліотечного обслуговування при популяризації СПЛ: оперативність, правдивість, конкретність інформації, використання краєзнавчого аспекту, диференційований підхід.

Настанови і мотиви звернення читачів до суспільно-політичної інформації: професійні, навчальні, ділові, самоосвітні, ін.

Задоволення суспільно-політичних інформаційних потреб користувачів під час індивідуального обслуговування. Бесіди, консультації, індивідуальне інформування, бібліографічні і фактографічні довідки, традиційні форми індивідуального бібліотечного обслуговування.

Групове і фронтальне (масове) бібліотечне обслуговування користувачів: традиційні наочні й усні форми популяризації суспільно-політичної літератури. Особливості оформлення книжкових виставок-роздумів, виставок-дискусій, виставок одного документа, стендів “Світ сьогодні”, “Світ за тиждень”, прес-досьє тощо.

Групові форми обслуговування: дискусійні клуби, прес-кафе, філософські клуби. Використання Інтернет, архівних матеріалів, КФФД, технічних засобів в обслуговуванні користувачів, які цікавляться суспільно-політичною інформацією.

Самостійна робота

1. Проаналізувати напрямки і зміст роботи (форми, методи, тематика) бібліотек-баз навчальної практики по обслуговуванню користувачів, які цікавляться суспільно-політичною інформацією.
2. Ознайомитись з суспільно-політичною періодикою і визначити актуальні проблеми соціального життя України і Миколаївщини.
3. Підготувати огляд суспільно-політичної періодики.

Лабораторно-практична робота

1. Проведення огляду суспільно-політичної періодики.

2. Розробка тематико-експозиційного плану книжкової виставки-дискусії з актуальної суспільно-політичної тематики.

Тема 3.4. Популяризація художньої літератури, документів з літературознавства і мистецтва й особливості бібліотечного обслуговування користувачів

Значення художньої літератури, документів з літературознавства і мистецтва.

Завдання і напрямки роботи бібліотек з художньою літературою, документами з літературознавства і мистецтва.

Популяризація класичних творів української та світової художньої літератури і документів з мистецтва, кращих творів сучасних письменників і митців.

Залучення до читання творів місцевих авторів і митців краю. Відзначення ювілейних і пам'ятних дат. Популяризація літературознавчих і мистецтвознавчих документів.

Диференціація читачів художньої літератури, документів з літературознавства і мистецтва.

Виховання в читачів художніх смаків, культури вибору і естетичного сприйняття художніх творів і літератури з мистецтва.

Особливості індивідуального бібліотечного обслуговування користувачів, які цікавляться художньою літературою, документами з літературознавства і мистецтва.

Клуби і гуртки любителів прекрасного, любителів поезії, літературно-музичні вітальні і кав'ярні – найбільш поширені групові форми бібліотечного обслуговування.

Особливості застосування різноманітних наочних та усних форм фронтального бібліотечного обслуговування користувачів, популяризації художньої літератури, документів з літературознавства і мистецтва. Умови успішного обслуговування користувачів і популяризації художньої літератури, документів з літературознавства і мистецтва.

Самостійна робота

1. Підготувати письмове повідомлення про завдання, напрямки, тематику, форми обслуговування читачів і популяризації художньої літе-

ратури, документів з літературознавства і мистецтва в бібліотеці-базі навчальної практики.

2. Підготувати реферат на тему: "Групові форми бібліотечного обслуговування читачів і популяризації художньої літератури, документів з літературознавства і мистецтва".
3. Скласти тематико-експозиційний план персональної книжкової виставки до вечора-портрета.
4. Скласти читацькі відгуки про книги (до вечора-портрета).

Лабораторно-практична робота

1. Складання плану проведення і підготовки вечора-портрета відомого поета (митця) краю.
2. Проведення рекомендаційних бесід про твори художньої літератури і мистецтва з метою залучення читачів до участі у вечорі-портреті (надання настанови на участь).
3. Аналіз тематико-експозиційного плану книжкової виставки до вечора-портрета і відгуків про книги.

Тема 3.5. Популяризація літератури з народознавства і особливості бібліотечного обслуговування користувачів

Завдання і напрямки популяризації документів з народознавства в бібліотеках.

Історичні аспекти формування і становлення української нації.

Етнічний склад і географічне розміщення народів України. Українська діаспора. Господарська діяльність і побут населення України. Культура українського народу. Український фольклор. Обрядовість українського народу. Відродження національних традицій.

Особливості індивідуального, групового і масового (наочного і усного) бібліотечного обслуговування користувачів. Методика проведення і підготовки вечорниць, родинних і календарних народних свят, вечорів.

Літературні подорожі, ігрові, конкурсні програми, зустрічі з народними митцями, священнослужителями.

Умови успішного бібліотечного обслуговування користувачів, які цікавляться інформацією з народознавства.

Самостійна робота

1. Підготувати письмове повідомлення про основні напрямки і зміст роботи бібліотеки-бази навчальної практики з популяризації документів з народознавства.
2. Підготувати рекомендаційну бесіду про народознавчу книгу по темі календарного народного свята.

Лабораторно-практична робота

1. Складання плану проведення і підготовки календарного народного свята.
2. Проведення рекомендаційних бесід про книги по темі календарного народного свята.
3. Складання плану проведення вечорниць (1 година).

Семінар

Індивідуальне заняття № 3

Складання плану підготовки вечорниць і його аналіз.

РОЗДІЛ 4. ОБСЛУГОВУВАННЯ В БІБЛІОТЕКАХ ДІТЕЙ, ПІДЛІТКІВ, ЮНАЦТВА

Тема 4.1. Обслуговування в бібліотеках читачів-дітей 5–9 років

Характеристика читачів 5–9 років і їх читання. Вікові і психологічні особливості дітей 5–9 років: конкретність мислення, цільність та емоційність сприйняття, здатність до співпереживання, оцінка героїв за їх вчинками, гострота запам'ятовування, інтерес до ілюстрації, допитливість, оволодіння технікою читання.

Чинники впливу на формування читацьких інтересів дітей.

Методи і принципи вивчення читачів-дітей 5–9 років.

Особливості індивідуальної роботи з дітьми 5–9 років. Значення першого відвідування дитиною бібліотеки, бібліотечного середовища для формування юного читача. Особливості бесіди з юним читачем під час запису до бібліотеки й при видачі книги. Мета рекомендаційної бесіди: допомогти дитині у виборі книги для читання, дати уявлення про книгу і зацікавити нею, дати настанову в читанні. Бесіда про прочитану книгу (при поверненні). Значення дитячих малюнків і поробок до прочитаної книги. Бесіда з батьками і вчителями про характер читання дитини. Сімейне читання.

Особливості групового і масового бібліотечного обслуговування читачів 5–9 років.

Книжкова виставка та її значення для виховання самостійності у виборі книг. Види виставок і методика їх підготовки. Тематичні полицки й стелажі.

Виразне читання і художня розповідь: методика проведення і підготовки.

Літературні ранки: види, методика підготовки і особливості проведення.

Літературні ігри, подорожі. Методика підготовки і проведення рольових та інтелектуальних ігор. Роль читацького активу в підготовці і проведенні літературних ігор. Елементи театралізації. Ляльковий театр. Оцінка ефективності масової роботи з дітьми 5–9 років.

Особливості формування інформаційної культури і культури читання в дошкільнят, читачів молодшого шкільного віку.

Виховання навичок вибору літератури, бережливого ставлення до книг, звички дочитувати книгу до кінця, запам'ятовувати елементи книги.

Форми і методи роботи бібліотек по вихованню інформаційної культури, культури читання маленьких читачів.

Екскурсії до бібліотеки, тематичні виставки і полицки.

Бібліотечні уроки. Групова робота.

Самостійна робота

1. Скласти порівняльну характеристику читачів 5–7 і 8–9 років за схемою:

вік	особливості	
	психологічні, вікові	читацькі інтереси

2. Скласти письмове повідомлення про групове і масове (фронтальне) обслуговування читачів 5–9 років за схемою:

вік	форми і методи	тематика	мета	програма

3. Підготувати рекомендаційну бесіду про книгу для читачів 5–9 років.

Лабораторно-практична робота

1. Проведення рекомендаційних бесід про книги для дітей 5–9 років.
2. Складання плану проведення і підготовки літературної гри для читачів 8–9 років.
3. Складання і аналіз тематико-експозиційного плану книжкової виставки для читачів 8–9 років.

Тема 4.2. Особливості обслуговування підлітків в бібліотеках

Характеристика читачів 10–14 років. Вікові типи читачів-підлітків і типи естетичного сприйняття художніх творів.

Соціально-педагогічні умови формування читача підлітка, настанови на читання.

Характеристика читачів 10–11 років. Зміна характеру пізнавальних інтересів, емоцій та інтелектуальна готовність до читання науково-пізнавальної літератури. Послаблення інтересу до поезії. Відмінність у читанні хлопчиків і дівчаток.

Характеристика читання і читачів 11–12 років. Зростання соціальної активності, розвиток самосвідомості й самооцінки. Поява аналітичного ставлення до книги. Інтерес до тематики, жанру. Читання науково-популярної періодики, довідкової літератури.

Характеристика читання читачів 13–14 років. Вибірковий інтерес до читання. Пріоритет ділового читання. Зниження інтересу до художньої літератури, в цілому і зростання інтересу до поезії. Інтерес до особи автора. Інтерес до галузевої літератури, до періодики, до Інтернет-ресурсів.

“Доросла” література в читанні підлітків.

Самостійна робота

1. Скласти таблицю-характеристику обслуговування підлітків в бібліотеці-базі практики за формою:

вік читачів	форми і методи	тематика заходів	мета

2. Ознайомитись з професійною періодикою й підготувати повідомлення на тему: “Характеристика сучасних читачів-підлітків”.

3. Підготувати рекомендаційну бесіду про книгу для читачів середнього шкільного віку.

Лабораторно-практична робота

1. Проведення рекомендаційної бесіди про книгу для читача середнього шкільного віку.
2. Розробка плану проведення і підготовки літературної гри для підлітків.

Тема 4.3. Бібліотечне обслуговування юнацтва

Соціальний портрет молодого читача.

Характеристика соціальних, психологічних та вікових особливостей читачів 15–21 років. Ступені соціалізації юнацтва.

Завдання і основні напрямки бібліотечного обслуговування юнацтва.

Роль бібліотек в реалізації молодіжної політики в Україні. Естетичний розвиток особистості.

Популяризація здорового способу життя, організація змістовного дозвілля.

Соціально-психологічна допомога молоді з особливими потребами (інвалідам).

Задоволення та розвиток індивідуальних інтересів і потреб молодих читачів і юнацтва.

Формування інформаційної культури і культури читання як системи знань, що створює потребу в інформації, вміння відбирати, оцінювати, зберігати і створювати якісно нову інформацію, навички здійснювати пошук необхідної інформації в усій сукупності інформаційних ресурсів.

Традиції та інновації в груповому та фронтальному (масовому) обслуговуванні юнацтва.

Індивідуальне заняття № 4

Аналіз програми занять юнацького об’єднання за інтересами.

Самостійна робота

1. Розробити програми занять об’єднання за інтересами для юнацтва.

2. Розробити тематико-експозиційний план книжкової виставки на допомогу профорієнтації юнацтва.

Лабораторно-практична робота

Аналіз тематико-експозиційного плану книжкової виставки на допомогу профорієнтації юнацтва (1 година).

Семинар

Тема 4.4. Особливості обслуговування користувачів в бібліотеках загальноосвітніх шкіл

Місце і роль шкільної бібліотеки в системі бібліотечного обслуговування дітей, юнацтва та інших груп читачів.

Завдання, основні напрямки і зміст роботи шкільної бібліотеки.

Особливість формування і складу документного фонду шкільної бібліотеки. Користувачі бібліотеки загальноосвітньої школи.

Зміст роботи шкільної бібліотеки на допомогу навчально-виховному процесу: трудовому, моральному, естетичному вихованню, профорієнтації молоді.

Робота з учителями і вихователями, з батьками учнів.

Задоволення індивідуальних потреб і запитів користувачів бібліотеки. Особливості групового та фронтального обслуговування читачів шкільної бібліотеки. Гурткова робота.

Формування інформаційної культури читачів. Координація роботи з публічними бібліотеками, позашкільними закладами. Реклама бібліотеки та її послуг.

Самостійна робота

1. Розробити книжкову виставку на допомогу навчально-виховному процесу.
2. Ознайомитись з досвідом роботи шкільної бібліотеки й підготувати повідомлення.

Лабораторно-практична робота

Аналіз тематико-експозиційного плану книжкової виставки на допомогу навчально-виховному процесу.

Модульний контроль знань

Література

I Нормативна

1. Закон України “Про бібліотеки і бібліотечну справу”
2. Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про бібліотеки і бібліотечну справу”
3. Закон України “Про інформацію”
4. ГОСТ 7.26–80 Библиотечное дело. Основные термины и определения. – Введ. 01.01.1982. – М., 1983.
5. ГОСТ 7.35–81 Библиотечная документация: Первичные учетные документы. Требования к оформлению бланков. – Введ. 01.01.1983. – М., 1984.
6. Организация работы ЦБС: Инструкции и учетные формы. – М.: Книга, 1985. – 192 с.

II Основна

7. Бібліотекознавство: Теорія, історія, організація діяльності бібліотек: Підручник / В. О. Ільганасва, Г. Д. Ковальчук, Т. П. Самійленко та ін.; За ред. М. С. Слободяника, В. О. Ільганасвої. – Х.: Основа, 1993. – 176 с.
8. Библиотека и юный читатель: Практ. пособие. – М.: Кн. Палата, 1987. – 256 с.
9. Библиотечное дело: Терминологический словарь / Сост. И.М.Сулова, Л.Н.Уланова; Редкол.: Н. С. Карташов и др. – М.: Книга, 1986. – 224 с.
10. Работа с читателем: Учебник / Под ред. В. Ф. Сахарова. – М.: Книга, 1981. – 295 с.
11. Справочник библиотекаря. – СПб: Профессия, 2000.
12. Справочник школьного библиотекаря. – СПб: Профессия, 2000.

III Додаткова

13. Антоненко І. Бібліотечні технології: Традиції та інновації // Бібліотечний вісник. – 2003. – № 6. – С. 21–23.
14. Баркова О. Електронна бібліотека як перспективний засіб організації доставки документів та обслуговування по МБА // Бібліотечний вісник. – 2002. – № 1. – С. 47–54.
15. Бібліотечна практика: різноманітність і дієвість. Досвід діяльності районних бібліотечних систем Миколаївської області / Миколаїв. Держ. обл. універс. б-ка ім. О. Гмирьова; Упоряд. Л. Л. Сидоренко. – Миколаїв, 2003. – 10 с.

16. *Васильченко С.* Бібліотечно-інформаційне обслуговування людей з обмеженими можливостями // *Бібл. вісник.* – 2002. – № 1. – С. 37–41.
17. *Вобленко Ю. Ф.* Система формування інформаційної культури юнацтва в бібліотеці на основі програмно-цільової методики // *Вісн. Кн. палати.* – 1999. – № 3. – С. 4–5.
18. Впровадьте у себе в бібліотеці: З досвіду роботи бібліотек області з юнацтвом: Експрес-інформація / Миколаївська обл. б-ка для юнацтва. Миколаїв, 2003.
19. *Голуб В.* Електронні засоби інформаційного забезпечення користувачів // *Бібл. планета.* – 2003. № 2. – С. 40.
20. *Гич Г. М.* Професійні настанови бібліотекарів як фактор впливу на формування читацької аудиторії публічних бібліотек: Автореферат дисертації. – К., 2001. – 20 с.
21. *Добко Т.* Інновації в системі бібліотечного сервісу // *Бібл. вісник.* – 2003. – № 6. – С. 13–17.
22. *Коваль Т.* Український читач на тлі суспільних перетворень // *Вісн. Кн. палати.* – 2003. – № 2. – С. 28–34.
23. *Костенко Л.* Розвиток інформаційних технологій та Інтернету в бібліотеках // *Бібл. вісник.* – 2002. – № 1. – С. 16–17.
24. *Прокоф'єва Л.* Театр книги в бібліотеці // *Бібл. планета.* – 2003. – № 2. С. 18.
25. Роль краєзнавства в створенні української національної системи виховання (калейдоскопи творчих родинок шкільних бібліотекарів м. Миколаєва). – Миколаїв, 2002. – 29 с.
26. *Сіра І., Горючий В.* Технологія і організація бібліотечно-інформаційного обслуговування // *Бібл. вісник.* – 2002. – № 1. – С. 8–11.
27. *Щукіна Т.* Формування інформаційної культури юної особистості в умовах інформатизації бібліотеки // *Вісник Кн. Палати.* – 2003. – № 1. – С. 29–31.
28. *Щукіна Т.* Електронна бібліотека для дітей // *Бібл. планета.* – 2003. – № 1. – С. 25–26.
29. Библиотека – производству: Практик. Пособие. – М.: Кн. Палата, 1987. – 79 с.
30. Библиотеки Украины – юношеству. Опыт. Проблемы. Перспективы: Информ. бюллетень. – Вып. 2. – К., 1992. – 36 с.
31. Библиотековедение: В 2 ч. – Ч. 2 / Под ред. В. В. Серова, Е. Г. Сеглин. – М.: Книга, 1972. – 384 с.
32. Дворкина М. Я. Библиотечное обслуживание: Новая реальность. – М.: Изд-во МГУКиИ, 2002. – 48 с.
33. Дворкина М. Я. Информационное обслуживание: Социокультурный подход. – М.: ИПО “Профиздат”, 2001. – 112 с.